

НА ОКНИМА ЈЕДНЕ ОД НАЈСТАРИЈИХ МЕТАЛУРГИЈА СВЕТА

Видиковац из праисторије

Значај који локалитет Прљуша може заузети у туризму рудничког краја једнак је значају који има у археологији. Од прошле године ово место је уређено за посетиоце. Одговор на питање да ли ћемо знати да искористимо све потенцијале праисторијског **рудника** и видиковца потражили смо код др Драгане Антоновић, научног саветник Археолошког института у Београду

Праисторијски **рудник** бакра на **Руднику**, на локалитету Прљуша на Малом Штурцу, истражује се од 2011. године и представља наставак истраживања обављених у периоду од 1981. до 1989. године. **Рудник** је, највероватније, почео да се експлоатише у бакарном добу, почетком 5. миленијума пре нове ере и сасвим сигурно је коришћен до почетка бронзаног доба, односно до краја 3. миленијума п.н.е. И дан-данас на површини су видљиви остаци више пространих окана којима су се током времена обрушиле таванице што је учинило да се стари рударски радови данас могу посматрати без ризичног улажења у подземне радове.

Оно што је битно у вези Прљуше је да се ради о највећем познатом праисторијском **руднику** у региону (још увек није искључена и опција: *најстарији на свету*) и да је током прошле године локалитет Прљуша уређен за посетиоце. Више о томе сазнали смо у разговору са др Дра-

ганом Антоновић, вођом истраживања на Прљуши.

– Истраживања су последњих година била усмерена на окно названо *Објекат 1*, смештено на самом врху локалитета, које се истражује од 2014. године. Након шест година истраживања показало се да се ради о једном великом окну у коме је експлоатација бакарне руде вршена у хоризонталним ходницима и галеријама које се налазе плитко испод површине тла. До сада је испитана само половина овог окна у којој су откривени ходници у дужини од преко 10 метара и три рудне галерије од којих је једна приметно велика за праисторијске **руднике**. С обзиром да је ово једино праисторијско рудно окно откривено у централној Србији, али и зато што је већих димензија од свих до сада истражених у Србији одлучено је да се уради презентација окна *Објекат 1* и приближи његов значај ширем кругу посетилаца. Да подсетим да су до данас на територији Србије

делимично истражена само два праисторијска **рудника** – светски познато у Рудној Глави код Маданпека и Јармовац код Прибоја. Ниједно од њих до сада, нажалост, није уређено за посетиоце – објашњава др Антоновић.

Кад се сретну археологија и туризам

Истраживања на локалитету Прљуша изводи Археолошки институт из Београду под њеним руководством, уз сарадњу са Музејом рудничко-таковског краја и његовим вишим кустосом Аном Цицковић. Презентацију праисторијског окна извео је, такође, Археолошки институт из Београда, уз одобрење Завода за заштиту споменика културе из Краљева, а аутор појекта презентације је архитекта др Емилија Николић. Истраживања и презентација финансирани су средствима Министарства културе и информисања Републике Србије,

МРТК и уз помоћ предузећа **Рудник** и флотација **Рудник**, чијом механизацијом је уређено сређивање простора око окна и приступни пут.

– Током лета 2019. године простор око окна *Објекат 1* је проширен у плато ограђен дрвеном оградом која се пружа и око самог окна како би се долазак посетиоца учинио безбедним за кретање и разгледање археолошких ископина. Такође, уређен су приступни пут и стазе до самог окна, али исто тако и залетиште за параглајдинг које се виша година уназад користи од стране ове врсте спортиста. Сам плато, са оградом и клупама за одмор представљају идеално место за предах од шетње или планинарења, и то на месту које представља један од најлепших видиковца у Србији са кога се види, током ведрих дана, простор све до Овчара и Каблара. Посетиоци, поред лепог погледа, могу добити и основне информације о самом налазишту и рударењу током

праисторије које се налазе на две инфо-табле постављене уз само окно, а сам пут до њега је означен путоказима. Треба поменути да се ово место налази на планинарској трансверзали „Рудничке стазе“ тако да су до сада најчешћи посетиоци били управо планинари који често походе **Рудник** – објашњава она.

На мапи света

Према речима др Антоновић презентација налазишта, започета претходне године, наставиће се и у наредном периоду, а у складу са великим значајем археолошког налазишта Прљуша – као највећег познатог праисторијског **рудника** бакра у југоисточној Европи – одлучено је да се у будућности презентују све истражене структуре, чиме ће се изузетан значај Прљуше, а са њим и планине **Рудник**, показати посетиоцима из Србије, али и иностранства.

– Предвиђено је да се већ ове године уради пројекат за уређење целог налазишта, са свим пратећим садржајима који треба да омогуће несметан приступ посетиоца и додатне информације о рударству на том месту – прича руководилац истраживања и наставља: – С обзиром да је одлуком Владе Србије од 23. фебруара 2017. године, локалитет Прљуша проглашен за археолошки локалитет и стављен под заштиту државе, на њему није дозвољена изградња инфраструктуре и промена облика терена која није у функцији његове презентације. Зато ће будућа презентација бити изведена тако да се не наруши природни изглед тог места, с оградама и пешачким комуникацијама од дрвета и локалног камена које неће пореметити досадашњу намену места. Презентацијом налазишта, у природном простору у коме постоји традиција рударења од праисторије до данас, али и који је место спортско-рекреативних активности у виду параглајдинга и планинарења, заједнички би биле вредноване природне, геолошке, културне и историјске вредности простора.

Значај који локалитет Прљуша може заузети у туризму рудничког краја једнак је оном који има у археологији. Одговор на

питање да ли ћемо искористити све потенцијале овога места – у научном и туристичком погледу – зависи и од локалне самоуправе. Односно од њене воље, ангажмана и умешности у пројективним активностима код републичких и међународних финансијера.

– Истраживање праисторијског **рудника** на Малом Штурцу наставиће се и наредних година, у зависности од финансијских могућности – каже Антоновић и додаје: – Како је реч о великом праисторијском **руднику**, истраживања на овом месту би могла да се раде дуги низ година и да их после нас наставе и будуће генерације стручњака, можда и у оквиру неког ширег међународног пројекта.

H.C.

„С обзиром да је ово једино праисторијско рудно окно откривено у централној Србији, али и зато што је већих димензија од свих до сада истражених у Србији одлучено је да се приближи његов значај ширем кругу посетилаца“, каже др Антоновић

„Сам плато, са оградом и клупама за одмор представљају идеално место за предах од шетње или планинарења, и то на месту које представља један од најлепших видиковаца у Србији са кога се види, током ведрих дана, простор све до Овчара и Каблара“ истиче др Антоновић.

др Драгана Антоновић

